

A beáramló FDI révén megnövelhető a belföldi kereslet az anyavállalat termékeire, szolgáltatásaira, a gazdaságtalanul kicsi vagy kockázatos piacokon ritkák a multinacionális csoportok. A méretkategóriák szerint közepes és kisvállalatok külföldi befektetései sikeresek lehetnek az ilyen piaci részekben. Ahol a külkereskedelem bővítése akadályba ütközik, ott az FDI révén a célországban működő leányvállalat révén teremthető kellően jövedelmező kínálat, mind az EU-tagállamon belül, mind az olyan uniós országokban, amelyek között nincsenek vámok.

Az FDI és a gazdasági növekedés kapcsolatának jellemzője, hogy milyen módon történik a technológiai transzfer, annak milyen tovagyűrűző (*technological spillovers*) hatásai vannak a fogadó országokban. A statisztikai adatsorok alapján elemezhető a beáramló FDI foglalkoztatási, külkereskedelmi, gazdaságpolitikai hatása, valamint a piaci verseny alakulása. Mindez befolyásolja, hogy a beáramló FDI milyen kedvezményekre, például gazdasági ösztönzőkre számíthat a potenciális célországokban.

A célország vállalatai nem csak FDI révén juthatnak külföldi befektetésekhez, a tőkeáramlás egyéb módjainak feltételei összehasonlíthatók a külföldi közvetlen beruházásával. Lényeges elemzési szempont az országok fizetési mérlege (*Balance of Payments*), valamint a pénzügyi stabilitás alakulása az FDI fogadásának hatására. Egyes ágazatokban például az anyavállalattól hosszú ideig és nagy értékben fogadnak importot, más esetekben a befektetett tőke hozamait a tulajdonosok az ismételt befektetés helyett hazaviszik, ami rontja a fogadó ország fizetési mérlegét.

TÁRGYSZAVAK: külföldi közvetlen beruházás, fejlett ország, átalakuló gazdaság, fizetési mérleg, Amerikai Egyesült Államok

NÁDUDVARI ZOLTÁN

Általános kérdések

48/2016

A vizuális stimuláció a szociológiai kutatásokban

Martin Buchtík: Caught in a Gutenberg Syndrome. Methodological aspects of visual stimuli in social research

Naše Společnost, 2015. 1. sz. 13–22. p.

URL: http://cwm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a7405/f11/NS15-1_V%20zajeti%20Gutenbergova%20syndromu.pdf

A kép ősbibb megnyilvánulás, mint a szöveg, a kétféle kifejezési megoldás befogadásának módja eltérő. Mivel a vizuális megjelenítés (értve alattuk együttesen a vizuális adatok és ösztönzők alkalmazását) a társadalomtudományokban a XIX. század folyamán polgárjogot nyert, az ezzel kapcsolatos kérdésekkel önálló egyesületek (például *International Visual Sociology Association*), folyóiratok (például *Visual Studies*), tankönyvek (például Jonathan S. Marion – Jerome W. Crowder: *Visual research. A concise introduction to thinking visually*. London, 2013, Bloomsbury) foglalkoznak. Mindegyik vonulat abból a feltevésből indul ki, hogy a vizuális megjelenítések szerepe nem korlátozható pusztán szemléltető funkcióra, merő illusztrálásra. Ellenkezőleg, ezek is teljes értékű tudományos ismereteket nyújthatnak és közvetíthetnek. A tanulmány a vizuális anyagok és technikák elemzését tűzte ki céljává, a statikus közvetítőkre összpontosítva, mint a rajz, a fénykép, vagy a képregény – a dinamikus médiumok viszont egyszerre több érzékszervre hatnak, így önálló csoportot alkotnak. A téma előtörténetéből felvillantva a XIX. század első kísérleteit a szerző megemlíti Adolphe Smith újságíró és John Thompson fényképész *Street Life in London* (1876–1877) című munkáját, valamint Francis Galton áltudományos koncepcióját egyfajta társadalmi csoportokat (bűnözőket, katonatiszteket) bemutató „képi statisztika” megteremtésére.

A későbbiek során az adatfelvételekben úttörő szerepet játszott a klinikai pszichológia, legismertebb eljárásává a svájci pszichiáter által az 1920-as években kidolgozott, és róla elnevezett Rorschach-féle tintafolt-teszt vált. Ezt a szerző részletesen bemutatja – akárcsak a harmincas évektől használt, 31 képből álló tematikus apercepció tesztet. A szociológiában a projekciós technikákat a múlt század ötvenes éveiben meglepően széleskörűen alkalmazták, azóta főként a mélyinterjúknál használatos fényképek képviselik a vizuális elemeket (a fotókat vagy „önvezérelt” beszélgetések alkalmával, vagy a hozzájuk fűzött kommentárok során használják). A fényképek felhasználásnak előnyei között említik, hogy a verbális és a vizuális ösztönzők ötvözésének köszönhetően az interjúk hosszabbak, tartalmasabbak (kiváltképp, ha a megkérdezett a fotó által érintettnek érzi magát, például

ha őstermelőknek a szűkebb vidékéről készített légi felvételt mutatnak).

A kérdőíves felméréseknél a vizuális ösztönzők között találhatóak (a vizuális preferenciák felderítésére irányuló kutatások mellett) a játékosításként értelmezett „gamifikációs” eljárások – szerepük a digitális technológiák és az internet utóbbi tizenöt évben tapasztalt térnyerésével ugrásszerűen megnőtt. Ide sorolhatóak még a nyitott kérdések megválaszolását elősegítő képek, és a Likert-skálák egyes válfajainak szemléltető ábrái. Vizsgálatok igazolták, hogy a vizuális elemeket felhasználó kérdőívek adatminősége nagyobb, mint a hagyományosaké: vonzóbb, szórakoztatóbb alakot kölcsönöznek nekik (Nicole Koenig-Lewis – Morgan Marquet – Adrian Palmer: *The effects of gamification on market research engagement and response*. Swansea, 2013, Swansea University School of Business; Jon Puleston – Bernie Malinoff: „How Far Is Too Far?” Traditional, Flash and Gamification Interfaces and Implications for the Future of Market Research Online Survey Design. In: D. S. Fellows (szerk.): *3D Digital Dimensions 2011*. Amsterdam, 2011, ESOMAR. 41–62. p.)

Egy keretes írásban ismertetett egészségügyi felmérés azt tudakolta, hogy a páciensek érintettként mennyire preferálnák esetleges beleszólásukat egy sebészeti beavatkozásra vonatkozó döntésbe, illetve mennyire adnák meg a döntő szó kimondásának jogát az orvosnak. A véleményalkotás töprengést igényel és hosszadalmas, ezért a kutatók egy „csak az orvos dönthet” végtől „a beteg joga a döntés” szélső pontig terjedő, öt képből álló sorozatot állítottak össze. A hivatásos rajzoló az orvost és betegét megfelelő helyzetekben ábrázolta, üresen hagyott, a megszólalók lehetőségeihez illő méretű buborékokat illesztve; az egyik képen az orvos karosszékből terpeszkedik, a páciensről nagy tér választja el, míg a fokozat túlsó végén az orvos a leletek tanulmányozásába merül. A gondosan felépített, előzetesen tesztelt felmérés tanulsága szerint egyetlen kép kiválasztása kérdések hosszú sorát helyettesítheti.

TÁRGYSZAVAK: vizuális megjelenítés, módszertan, projektív technikák, adatfelvétel, kérdőívek

HOLKA LÁSZLÓ

49/2016

Eredményindikátorok a fejlesztési politikák javításában: módszerek, tervezési stratégiák és alkalmazás

Abel Schumann: Using outcome indicators to improve policies. Methods, design strategies and implementation.

OECD Regional Development Working Papers, 2016. 2. sz. 1–32. p.

URL: http://www.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/using-outcome-indicators-to-improve-policies_5jm5cgr8j532-en;jsessionid=6pi02vnseaa1p.x-oecd-live-03

DOI: 10.1787/5jm5cgr8j532-en

Teljes biztonsággal egyetlen szakpolitika hatásait sem lehet előre megítélni, a körülmények alakulása miatt még a múltban sikeresnek bizonyult eljárások is járhatnak kiábrándító eredményekkel. Ebből fakad a monitoring és az értékelés nélkülözhetetlensége, mindkettőben fontos szerephez jutnak az indikátorok. A rendszeresen felvett mennyiségi jelzőszámok folyamatos és objektív visszajelzést adnak a célok elérése felé tett előrehaladás mértékéről. Az indikátorok fontos segédeszközök, de ha a kitűzött célok helyett azok minőségét állítják a középpontba, akkor az a veszély fenyeget, hogy maguk a célok elsikkadnak – ennek kockázata különösen nagy, ha a teljesítmény pénzügyi ösztönzői ilyen indikátoroktól függenek. A fontossá váló árnyalatok megkülönböztetésének szentelt tanulmányt a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) területfejlesztéssel és a földhasználat kérdéseivel foglalkozó közgazdász, általánosítva egy kohéziós politikával foglalkozó lisszaboni szeminárium megállapításait.

Az indikátorokat a mérés célja, illetve rendelkezése szerint három nagy kategóriára szokás osztani. Ezek a szakpolitikára fordított forrásokat (pénz, munkaerő, idő, stb.) jelző input („bemeneti”) indikátorok, továbbá a „bemeneti” ráfordítások hatékonyságot mérő output („kimeneti”) indikátorok, végül pedig a végkimenetelt mérő eredményindikátorok. A szerző arra figyelmeztet: tilos az eredmények mérésére output indikátorokat használni. A kettőt úgy a legkönnyebb megkülönböztetni, ha pontosan meghatározzák, *mit* kíván elérni a szakpolitika és azt, *hogyan* *miért*. Ha ez megtörténik, az első az output lesz, míg a második az eredményindikátor.

Általában biztosra vehető, hogy egy-egy szakpolitika milyen kimenetellel jár, ugyanez azonban nem

mondható el annak eredményéről. Például ha egy szakpolitika célja az iskolaépítés, úgy garantálható, hogy kimenetele új iskolaépületek létesítése lesz. Az viszont már korántsem világos, hogy az új épületek javítják-e a diákok tanulmányi eredményességét (így homályban maradhat a szakpolitika céljának teljesülése). Az output indikátorok azt árulják el, hogy milyen hatékonysággal történik a szakpolitika céljainak végrehajtása, javítva a politika érvényre juttatását, jelzik ezek mennyiségi jellemzőit, de nem jelzik a célok felé történő előrehaladás mértékét: az eszközök szerepét töltik be, de korántsem önmagukért való célok. Azért állítják elő ezeket, mert a politika alakítói azt várják, hogy hozzájárulnak a kívánt eredményhez. A tipikus kimeneti indikátorok megmutathatják, hány kilométernyi autópálya épült, hány főt képeztek ki egy-egy feladat ellátására, mekkora területre dolgoztak ki környezetvédelmi tervet.

Az eredményindikátorok segítenek eligazodni abban, hogy a célok valóra váltása szempontjából mennyire körültekintően tervezték meg a célok eléréséhez vezető lépéseket, amelyek az esetek többségében csak a kimenetek révén közelíthetők meg. Tipikus példák az eredményindikátorokra: két város közötti utazási idő csökkenése, a kipusztulásra ítélt fajok számának csökkenése.

Az eredmények gyakran nem anyagi jellegűek (mint az egy-egy tanuló által elsajátított tudás, egy termék vagy szolgáltatás minősége, egy csoport egészségi állapota). Ezzel szemben a kimeneti indikátorok a legtöbb esetben a fizikai valóságban is létező anyagi javak (új építésű utak, létesítmények). És bár ez általában segít megkülönböztetni a kétféle mutatót, mégsem merev szabály: vannak esetek, amikor a kétféle mutató tartalma éppenséggel ellentétes lesz: például maguk a stratégiai tervek lehetnek a szakpolitikák kimenetei, holott nem anyagi javak; a kipusztulással fenyegetett fajok egyedei kétségkívül anyagi jellegűek, miközben rendszerint a szakpolitikák eredményeként menekülnek meg. Az Európai Unió a kohéziós politikát megfigyelő monitoring-rendszerében a 2014 és 2020 közötti időszakra új felfogást érvényesít, előírva az általa támogatott programok szakpolitikai eredményesség szerinti nyomon követését. A váltás számos tagállamban meglévő eljárások jelentős módosítását, vagy a monitoring új keretrendszerének kidolgozását igényelte.

TÁRGYSZAVAK: fejlesztési politika, indikátorok, monitoring, kohéziós politika, Európai Unió

50/2016

Az információ-visszatartás választásokra gyakorolt hatása

Ignacio Lago – Marc Guinjoan – Sandra Bermúdez: Regulating disinformation. Poll embargo and electoral coordination

Public Opinion Quarterly, 2015. 4. sz. 932–951. p.

URL: <http://poq.oxfordjournals.org/content/early/2015/09/02/poq.nfv036>

DOI: 10.1093/poq/nfv036

A választáskutatás egyik fontos kérdése, hogy bizonyos tényezők miként befolyásolják vagy befolyásolhatják a választások kimenetelét. A szerzőtrío érdekes összefüggésre világít rá, nevezetesen a választáskutatások eredményeinek közzétételére vonatkozó szabályozás és az elveszett szavazatok kapcsolatára. Fő hipotézisük az volt, hogy az egyik szereplős választások esetében a választók döntését kevésbé befolyásolja a választást megelőző napokban publikált pártpreferencia-vizsgálatok eredménye, mint ott, ahol sok párt száll versenybe. Véleményük szerint a politikai véleménykutatások publikálásának törvényi szabályozással történő betiltása információhiányt generál, ráadásul a pártok számának növekedésével a választóknak sokkal több ismeretre lenne szüksége.

Társadalomtudományi tézisek szerint a választáskutatás eredményei sok esetben pontatlanok és félrevezetőek, a pártok népszerűségéről közölt adatok pedig befolyásolhatják a választások végeredményét. Másrészről megfogalmazódott, hogy a pártpreferencia-vizsgálatok eredményeinek közzétételére vonatkozó tiltás az abból származó információk birtokosainak, illetve a nem nyilvános adatokat ismerők számára jelent előnyt a társadalom többi tagjával szemben, ráadásul sérti a kutatók, a sajtó és végső soron a közvélemény jogait. Összességében feltételezhetjük, hogy a választáskutatások szerepet játszanak a választók döntésében, ennek egyik aspektusát vizsgálták a szerzők.

Elemzésük első lépéseként negyvenhat demokratikus állam országos választásának eredményeit vették górcső alá (a magyar rendszerben ez az országos választási listának felel meg), hogy megfigyelhessék az elveszett szavazatok arányát (azokat a szavazatokat, amelyeket az országgyűlésbe be nem jutott pártok kapnak). Elemzésükbe több dimenziót is bevontak, többek között a demokrácia életkorát, a bejutási küszöb értékét, az induló pár-

tok számát, a választáskutatási eredmények közzétételére vonatkozó tiltás időtartamát, illetve a győztes által elvitt mandátumok számát is. Az aggregált adatok elemzése során a kutatók bebizonyították, hogy az összes változót figyelembe vevő modell esetében az induló pártok számának, valamint a választáskutatás embargója időtartamának változása és az elveszett szavazatok számának alakulása között pozitív, szignifikáns kapcsolat van. A demokrácia életkora (szintén szignifikáns) és a többi változó esetében is pozitív együtt járást figyeltek meg, de az elveszett szavazatokra vonatkozó hatásuk nem bizonyítható.

Második lépésben országos adatok helyett szavazóköztereket vizsgáltak. Barcelona, Madrid és Quebec körzeteinek eredményeit hasonlították össze, amelyek egy online panelkutatásból származtak. A szavazóközterekben eltérő számú párt indult, és különböző időtartamú embargó volt érvényben, ezért a komparatív elemzésre kiváló lehetőségnek bizonyult. Azt vizsgálták meg, hogy a politikai véleménykutatás publikálásának embargója miként hat a szavazás végeredményére való becslés pontosságára. Modelljük szintén több változót tartalmazott az életkortól a pártpreferencián át az embargó hosszáig. A legfontosabb konklúzió ebben az esetben is az volt, hogy a sok induló párt befolyásolta leginkább a közvéleményt, mivel kizárólag abban az esetben becsültek a válaszadók rosszul a választás végkimenetelére vonatkozóan, amennyiben több párt indult el a versenyben. Az adatok azt az elméletet is alátámasztják, hogy a választáskutatások eredményei iránytűként szolgálhatnak a kevésbé informált szavazók számára arra vonatkozóan, hogy melyik párt vezeti a versenyt, és azt támogathatják a választásokon. A pártok száma mellett az embargó hossza is jelentős befolyást gyakorolt a válaszadók becslési pontosságára, de kizárólag azoké, akik politikailag kevésbé informáltak voltak; ők tíz százalékkal rosszabbul tippeltek azokban a körzetekben, ahol embargó volt érvényben. Velük ellentétben, a tájékozott szavazók becslési pontosságára nem gyakorolt hatást az embargó hossza.

A kutatás eredményei további érdekes kérdéseket vetnek fel, nevezetesen: hogyan alakulnak az elveszett szavazatok a jelenleg vizsgált országokban később, amennyiben az embargó időtartama módosul? Milyen kapcsolat van az embargó és a választáskutatás minősége között? Végezetül, azokban az országokban, ahol a demokrácia „fiatalabb”,

mely szavazók rendelkeznek kevesebb ismerettel a politikai életről és az erőviszonyokról?

TÁRGYSZAVAK: survey statisztika, információ, választáskutatás, pártpreferencia, demokrácia

TIMÁR ATTILA

E számunk szerzői

BEDECS ÉVA,

a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár
tájékoztató könyvtárosa

BRUDER EMESE,

a Szent István Egyetem
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Közgazdaságtudományi, Jogi és Módszertani Intézetének
adjunktusa

DEMETER RÉKA

közgazdász, könyvtáros

HOLKA LÁSZLÓ,

a Központi Statisztikai Hivatal
vezető főtanácsosa

HORVÁTH BALÁZS,

a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár
tájékoztató könyvtárosa

JAMALIA NATALIE,

a Központi Statisztikai Hivatal munkatársa

KÁLMÁN RITA,

a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár
tájékoztató könyvtárosa

NÁDUDVARI ZOLTÁN,

a Központi Statisztikai Hivatal
ny. főtanácsosa

PÁRI ANDRÁS,

az Emberi Erőforrások Minisztériuma
stratégiai referense

RÓZSA GÁBOR,

a Központi Statisztikai Hivatal
ny. főosztályvezető-helyettese

SZULY RITA,

a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár
kutatástámogató könyvtárosa

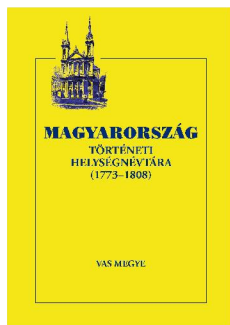
TIMÁR ATTILA,

a Központi Statisztikai Hivatal munkatársa

TÓTH JÁNOS MÁRK,

a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár
kutatástámogató könyvtárosa

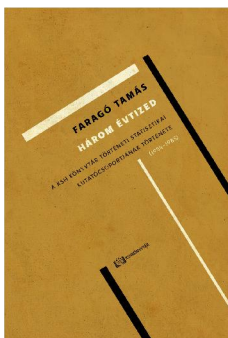
Könyvajánló

Magyarország történeti helységnévtára (1773–1808) – Vas megye
Összeáll.: Lelkes György

Kiadó: KSH Könyvtár
Kiadás éve: 2015
Oldalak száma: 809 p.
Méret: 29 cm
ISBN: 978 963 235 479 8
Ár: 7 700 Ft

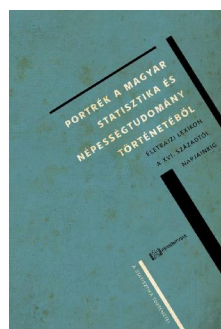
Vas megye nagyobb, a Rábától nyugatra és Szentgotthárdtól a korszakbeli ország-, illetve a zalai határig terjedő részeire a sűrű településhálózat a jellemző. Területén Kőszeg szabad királyi város, harminc mezőváros és a kb. 640 község mellett kb. 90 pusztá és mintegy 250 egyéb, az alapvető forrásaikban szereplő külterületi lakotthely (malom, csárda, bányásztelep, huta stb.), illetve egyéb objektum (birtok, erdő stb.) volt. A megye akkori – Kőszeggel együtt számított – 5474 km²-es területe a magyarországi átlagos megyeterületet közel 23%-kal haladta meg, a II. József-kori népszámláláskor a 225 000 fős népességével pedig az átlagosnál 74%-kal nagyobb lélekszámú, illetve közel 39%-kal nagyobb népsűrűségű volt. Kiemelkedő helyet foglalt el a megyék között az ezret éppen meghaladó településszámával, amely – a három részre osztás miatti problémákkal súlyosbítva – a szerkesztési munkálato- kat, főleg a települések és településrészek (puszták és egyéb külterületi lakotthelyek stb.) azonosítását, lokalizálását, a mai nevük és hovatartozásuk megállapítását igen megnehezítette.

Faragó Tamás: *Három évtized. A KSH Könyvtár történeti statisztikai kutatócsoportjának története (1954–1985)*

Kiadó: KSH Könyvtár
Kiadás éve: 2015
Oldalak száma: 270 p.
Méret: 25 cm
ISBN: 978 963 235 487 3
Ár: 4 200 Ft

A kötet egy kicsiny, a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárának köpönyegében rejtőző kutatócsoport történetéről szól. E csoportról manapság már a történészszakma is keveset tud, holott a gazdaság- és társadalomtörténet terén fontos, a népességtörténetben pedig meghatározó szerepet játszott az 1956 utáni huszonöt évben. Ha a szerző személyes emlékekkel és tapasztalatokkal átszótt szövegében és közölt dokumentumaiban elmélyedünk, plasztikus képet kapunk a tudományos kutatás Kádár-korszakbeli lehetőségeiről és annak határaitól. A kutatócsoport története jól példázza azt, hogy e manapság gyakran meglehetősen egysíkúan bemutatott világban is volt lehetőség az önálló gondolkodásra és az egyéni cselekvésre, amennyiben az közvetlenül nem érintette a politika és az ideológia államilag szorosan ellenőrzött területeit.

Portrék a magyar statisztika és népeségtudomány történetéből. Életrajzi lexikon a XVI. századtól napjainkig
Főszerk.: Rózsa Dávid

Kiadó: KSH Könyvtár
Kiadás éve: 2014
Oldalak száma: 807 p.
Méret: 25 cm
ISBN: 978 963 235 449 1
Ár: 8 700 Ft

„Számítalanok a világ történetei” – és számítalanok a nemzetek, a családok, az intézmények, a tudomány történetei is. Kötetünk több mint négyszáz szereplőjének élete fél évezredet ölel át a Mohács körüli évtizedektől napjainkig. A statisztikát hivatásszerűen művelő szakemberek és előfutárai mellett mindazok bekerülhettek válogatásunkba, akik egyéb szempontból jelentős (orvosi, mérnöki, biológusi, biztosításmatematikusi, büntetőjogászai vagy akár sporttörténeti) munkásságuk során alkotó módon használták fel a statisztikai módszereket, megkerülhetetlenek az adatok vizualizációjának történetében, vagy fontos szerepet játszottak a statisztikai kultúra hazai elterjesztésében, népszerűsítésében. Az életrajzgyűjtemény a magyar statisztika történetét bemutató tanulmánnyal, tematikus bibliográfiai összeállítással, tárgymutatóval és fényképekkel egészítettük ki.

Nemzetközi Statisztikai Figyelő

ISSN 2416-0814
Megjelenik évente négyszer
II. évfolyam 1. szám

Főszerkesztő
Rózsa Dávid

Főszerkesztő-helyettes
Pásztor Angelika

Rovatszerkesztők
Holka László (Társadalom)
Nádudvari Zoltán (Gazdaság)
Rózsa Gábor (Demográfia)

Olvasószerkesztő
Szuly Rita
Cz. Tóth János

Lapterv
Domonkos László

Kiadó
Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár
Budapest II., Keleti Károly u. 5.

Felelős kiadó
Fülöp Ágnes

A szerkesztőség elérhetősége
Telefon: +36 (1) 345-6406
E-mail: david.rozsa@ksh.hu

Honlap
http://konyvtar.ksh.hu/index.php?s=kiadvany_ns